

GİRİŞ

Geçmişten günümüze, ülkelerin konjoktüre bağılı olarak farklı dönemlerde ekonomik, sosyal ve politik hedefler ortaya koyduklarını ve bu hedefleri gerçekleştirebilmek amacıyla da bir takım reform paketlerini hayata geçirdiklerini görmekteyiz.

Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu gelişmekte olan ülkeler de, ekonomik sorunlarını aşabilmek, sürdürülebilir bir büyüme trendi yakalayabilmek, yüksek katma değeri olan ürünler üretebilmek, nitelikli işgücü ve yeni istihdam alanları oluşturarak işsizliği makul seviyelerde tutabilmek gibi hedefleri doğrultusunda bir dizi ekonomik, sosyal ve siyasi reformları hayata geçirmektedir.

Türkiye, zaman zaman önüne ciddi engeller çıksa da tıpkı diğer gelişmekte olan ekonomiler gibi 1980'li yıllardan itibaren önemli yapısal reformlar eşliğinde, büyüme trendi yakalayan bir ekonomidir. Özellikle 2000'li yıllardan sonra bankacılık ve mali disiplin hususundaki başarısı ortadır. Küreselde ekonomilerin krizlerle boğuştuğu dönemlerde, krizin olumsuz etkilerini minimize etmeyi başarmıştır. Türkiye 2011 yılında, 12 yıl sonrası için Cumhuriyet tarihinde ilk kez "2023 Hedefleri" olarak ülkenin vizyonunu değiştirebilecek öneme sahip ekonomik ve sosyal hedeflerini açıklamıştır.

Ancak ekonomi çevreleri Türkiye'nin, Vizyon 2023 Strateji Belgesi'nde ortaya koyduğu kişi başına düşen milli geliri 25 bin dolar seviyesine çıkarmak, 500 milyar dolar ihracat ve dünya ihracatından %1,5 pay almak gibi stratejik hedeflerinden gerek ülke içerisinde gerekse de uluslararası arenada meydana gelen gelişmelerden dolayı uzaklaştığını ifade etmektedir. Hala kişi başına düşen milli gelirin 10 bin 500 dolar seviyelerinde olması, yavaşlayan ekonomik büyüme, gelir dağılımında istenilen adaletin sağlanamaması, enerjide dışa bağımlılık, cari açığın yüksek seviyelerde seyretmesi, yüksek katma değerli üretim modeline geçilememesi, enflasyon ve işsizliğin makul seviyelerin üzerinde yer alması da bu düşüncelere altyapı oluşturur niteliktedir.

Bu çalışma Türkiye'nin bulunduğu klasmandan bir ileri seviyeye sıçraması, yani dünyanın en büyük 10 ekonomisinden biri olması hedefi doğrultusunda, mevcut durumunu analiz etmek ve yapılması gerekenleri ortaya koyabilmek üzere hazırlanmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin ekonomik büyüme, dış ticaret açığı ve cari açık sorunsalı kısaca incelenmiş olup çeşitli çözüm önerileri detaylı olarak ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

1. Ekonomik Büyüme

Bir kısım ekonomi çevrelerine göre Türkiye, refah artışında istenilen noktaya bir türlü gelememiştir. Refah artışının sağlanabilmesi açısından ise sürdürülebilir büyüme oldukça önemlidir.

Türkiye, ekonomik büyüme performansında dünyanın sayılı ülkelerinden birisi olmakla birlikte bu alanda pek de istikrarlı bir ülke değildir. 2002-2007 yılları arasında ortalama yüzde 6,8 oranında büyüyen Türkiye, 2008-2013 yılları arasında ortalama yüzde 3,3 oranında büyüme kaydetmiştir. 2014 yılında gerçekleşen %2,9'luk büyüme ve 2015 yılında gerçekleşmesi beklenen %3,1'lik büyüme oranıyla birlikte, son iki yılda gerçekleşecek olan ekonomik büyümelerin ortalaması yüzde 3 seviyelerinde kalacaktır.

Aşağıda yer alan grafikte, 2002-2015 yıllarına ait Türkiye'nin ekonomik büyüme oranları yer almaktadır. Görüleceği üzere büyümede zirvenin yaşandığı dönemlerin hemen sonrasında, istikrarsız büyüme oranları gelmektedir. 2004, 2010 ve 2011 yılları Türkiye ekonomisinin büyüme anlamında oldukça başarılı performanslar sergilediği yıllar olmuştur.

Grafik 1. Türkiye'de 2002-2015 Yılları Arasında Ekonomik Büyüme Oranları (% GSYİH)

Kaynak: IMF

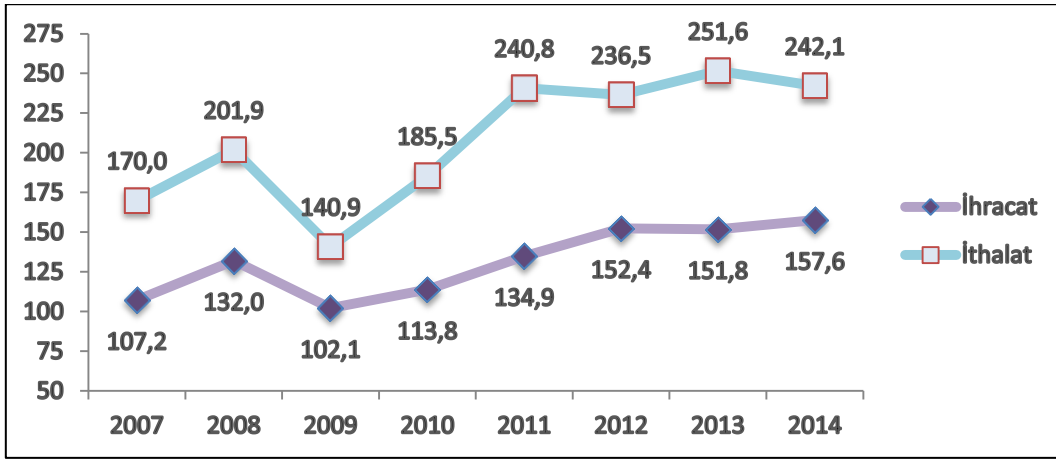
2004, 2010 ve 2011 yıllarında ekonomik büyümenin beraberinde yüksek cari açığı da getirdiğini ifade edebiliriz. Türkiye, tıpkı diğer gelişmekte olan ekonomiler gibi makroekonomik dengeleri korumak, sürdürülebilir büyüme ve ekonomik istikrar amacıyla cari açığı kontrol altına almalıdır. Son yıllarda özellikle cari açık sorunsalı nedeniyle, potansiyeli olan büyüme rakamlarından ziyade 3-4 puan gibi büyüme rakamları kaydetmektedir.

Petrol fiyatlarında görülen yüzde 10'luk bir düşüş Türkiye'nin büyüme oranını 0,37 puan yukarı çekerken, dünya ekonomisinde meydana gelecek 0,5 puanlık daralma Türkiye'nin büyüme oranını 0,4 puan aşağı çekmektedir.

2. Dış Ticaret Açığı

Türkiye, 2000’li yıllardan bu yana sürekli olarak ithalatın, ihracattan fazla olması nedeniyle tipik dış ticaret açığı veren bir ekonomidir. Dış ticaret açığı Türkiye’nin aynı zamanda cari açık probleminin de en önemli alt bileşeni olarak değerlendirilmektedir. İhracatımızın ara mal ithalatına bağımlılığı, enerjide dışa bağımlı bir ülke olmamız ve gelir düzeyimiz arttıkça tasarruftan ziyade tüketim toplumuna dönüşmemiz dış ticaret açığımızın en önemli nedenleri arasında sıralanabilir.

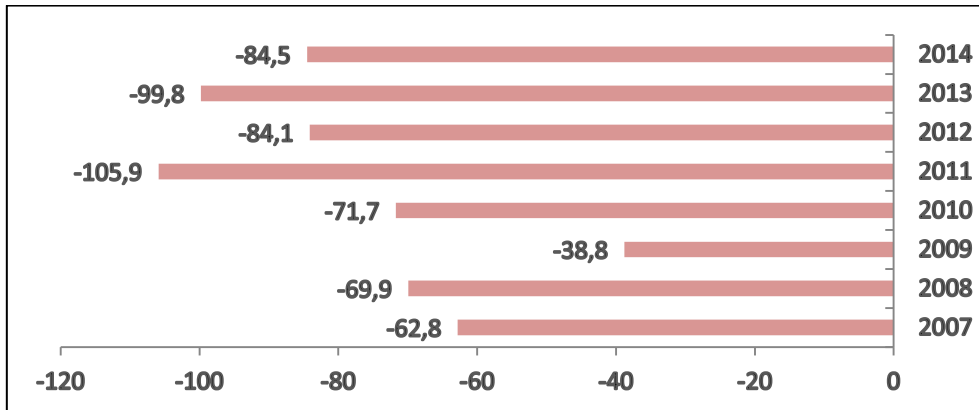
Grafik 2. Türkiye’nin Toplam İhracat ve İthalatı (2002-2014) (milyar dolar)

Kaynak: TÜİK

Grafik 2’de görüleceği üzere Türkiye’nin ihracatı 2014 yılında 158 milyar dolar, ithalatı da 242 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. İhracatta bir önceki yıla göre 6 milyar dolar artış gerçekleşirken ithalatta yaklaşık 10 milyar dolarlık azalış meydana gelmiştir.

Grafik 3. Türkiye’nin Toplam Dış Ticaret Açığı (2002-2014) (milyar dolar)

KAYNAK: TÜİK

Dış ticaret açığının rekor düzeye ulaşarak 100 milyar dolar sınırını aştığı 2011 yılında, Türkiye'nin cari açığı da %10 seviyelerine yükselmiştir. Türkiye'de küresel ekonomik krizin etkilerinin en şiddetli yıl olarak hissedildiği 2009 yılında, Türkiye ekonomisi %4,8 oranında daralırken, ihracat ve ithalat da rekor düzeyde gerilemiştir. 2009 yılında meydana gelen dış ticaret açığı 39 milyar dolar seviyesindedir.

3. Cari Açık

Cari işlemler hesabı, ekonomik performansın önemli bir göstergesidir. Ödemeler dengesinde, ülkelerin ekonomik durumlarını gösteren önemli bir alt hesap grubudur. Bir ülkenin ihracat ve döviz kazandırıcı işlemler sonucunda elde ettiği gelir, ithalat ve diğer döviz kaybettirici işlemleri sonucunda ödemiş olduğu giderlere eşitse o ekonomide cari denge söz konusudur.

Ancak ekonomide risk teşkil eden faktörlerden birisi olarak cari açıktan ziyade, cari açığın milli gelire oranının yüksek seviyelerde olması gösterilmektedir. Bu bağlamda genel kanı olarak cari açığın GSYİH'ye oranında %5, kritik eşik olarak değerlendirilmektedir. Bu oranın %5 seviyelerinden yüksek olması ekonomiler açısından tehlike ifade etmektedir.

Türkiye 2001 yılında yaşamış olduğu ekonomik kriz sonrasında bir takım reformları, istikrar programları kapsamında hayata geçirmiştir. Enflasyonun kontrol altında tutulması, bankacılık sektöründeki düzenlemeler, mali disiplinin sağlanmasına yönelik çalışmalar Türkiye ekonomisinde olumlu bir hava yaratmıştır. Siyasi istikrarla birlikte ekonomideki olumlu gidişat birçok alanda kendisini hissettirirken, bu konuda istisna oluşturan kavramlardan birisi de cari açık olmuştur.

Türkiye'de cari açık, özellikle 2008 küresel ekonomik krizi sonrasında düzensiz bir seyir izlerken ülkemizin en önemli ekonomik sorunlarından birisi haline dönüşmüştür. Ekonomik krizlerin yaşandığı dönemlerde neredeyse unutulmuş cari açık, ekonomik toparlanmayla birlikte yüzünü tekrar göstermektedir. Yalnızca iç dinamiklere ya da dış dinamiklere bağlı olmayan cari açığı, birlikte değerlendirmek daha rasyonel olacaktır.

Tablo 1. Türkiye'de Cari İşlemler Dengesi ve Cari Açık / GSYİH Oranı (2002-2014)

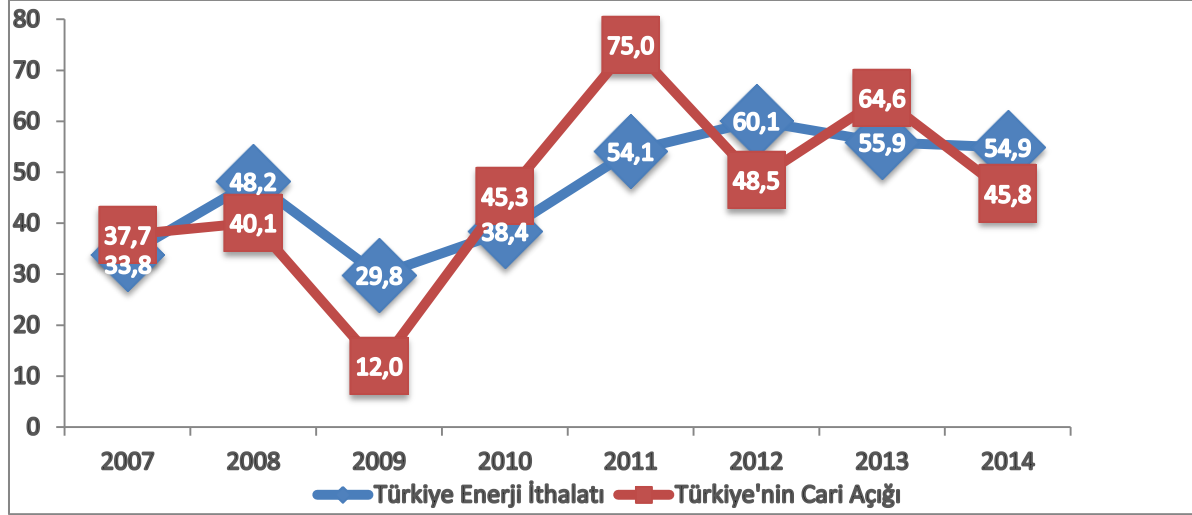
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cari Açık / GSYİH (%)	-0,3	-2,5	-3,6	-4,4	-6	-5,8	-5,5	-2,0	-6,2	-9,7	-6,2	-7,9	-5,7
Cari İşlemler Dengesi (milyar dolar)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	0,626	7,554	14,198	21,449	31,837	37,779	40,192	12,010	45,312	75,008	48,535	64,658	45,846

Kaynak: IMF

Ekonomik büyümenin negatif yönlü gerçekleştiği yani Türkiye ekonomisinin daraldığı 2001 yılında, yaklaşık milli gelirin %2'si oranında cari fazla veren Türkiye ekonomisi, 2002 yılından itibaren sürekli olarak cari açık vermeye başlamıştır. Özellikle büyüme odaklı ekonomilerde cari açığın yukarı yönlü hareketliliği sıklıkla görülen bir durumdur. Tablo 5' den görüleceği üzere tıpkı 2001 yılında olduğu gibi, 2009 yılında da ekonomik daralmayla birlikte cari açığın hız kestiği görülmektedir. Kriz sonrasında ise tekrar yukarı yönlü hareketlilik devam etmiştir.

Ülkemizde cari açığı tetikleyen en önemli faktörlerden birisi enerji ithalatıdır. Küreselde enerjide dışa bağımlılığın en yüksek olduğu ülkelerden birisi olan Türkiye, tükettiği enerjinin neredeyse %75'ini dışardan ithal etmektedir.

Grafik 4. Türkiye'de Enerji İthalatı ve Cari Açık İlişkisi (milyar dolar)

Kaynak: Trademap

Grafik 4'de görüleceği üzere Türkiye, son 8 yılda enerji ithalatına 375 milyar dolar fatura ödemiştir. Yine bu dönemde Türkiye'nin toplam ithalatının 1,669 trilyon dolar olarak gerçekleştiği düşünüldüğünde, enerji ithalatının toplam ithalat içerisinde %22 seviyelerinde olduğu anlaşılmaktadır. Enerji ithalatını, dış ticaret açığı bağlamında değerlendirecek olursak Türkiye'nin yine bu dönemde 617 milyar dolar dış ticaret açığı vermesi, enerji ithalatının toplam dış ticaret açığı içerisindeki payının %60 civarında olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Enerji İthalatının Cari Açık İçerisindeki Payı (%)

Yıl	Oran
2007	89
2008	120
2009	248
2010	84
2011	72
2012	123
2013	86
2014	119

Kaynak: Trademap ve TÜİK verilerinden derlenmiştir

Tablo 2’de görüleceği üzere 2014 yılında enerji ithalatına ödenen döviz, cari açığın neredeyse yüzde 20 sinden fazlasına tekabül etmektedir. Benzer istatistik 2008, 2009 ve 2012 yıllarında da görülmekte olup bir an için Türkiye’nin enerji ithalatına bu kadar bağımlı olmadığını düşünecek olursak cari fazla veren bir ülke olmaması için ortada hiçbir neden yoktur. Türkiye’nin cari açık probleminde karşı makro ve mikro düzeyde farklı çözümler getirmesi gerekmektedir. Yukarıda sıralamaya çalıştığımız Türkiye’nin ekonomik büyüme, dış ticaret ve cari açık sorunsallarına karşı çözüm önerileri aşağıda yer almaktadır.

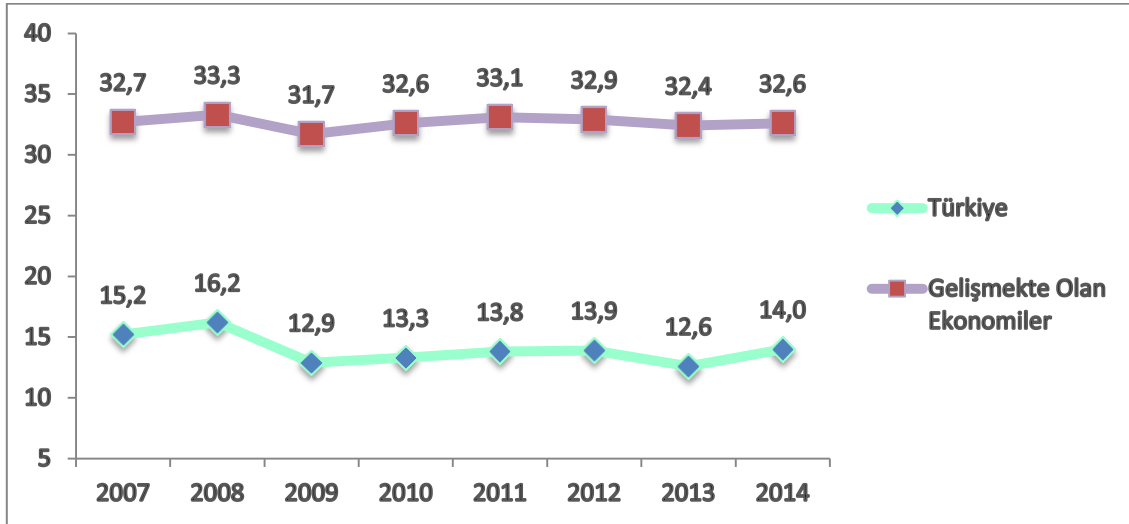
Türkiye Neler Yapmalı?

Yurtiçi Tasarruflar Arttırılmalıdır

Türkiye ekonomisinin önemli sorunlarından birisi olan yatırım ve tasarrufların düşüklüğü, diğer sorunlara da öncülük etmektedir. Yatırımlar ve tasarruflar arasında meydana gelen fark cari açığa neden olmakta ve bu açığın dışardan finanse edilmesine sebebiyet vermektedir.

Tasarrufların düşük olması yatırımların yukarı yönlü, cari açığın ise aşağı yönlü hareketliliğini engellemektedir. Bu durum doğal olarak büyüme performansının da frenlenmesine neden olmaktadır. Aşağıda yer alan grafikte, Türkiye ve gelişmekte olan ekonomilerin 2007 ve 2014 yılları arasındaki yurtiçi tasarruf oranlarının milli gelire oranlarını göstermektedir.

Grafik 5. Türkiye ve Gelişmekte Olan Ekonomilerde Yurtiçi Tasarruf Oranları (% GSYİH)

Kaynak: IMF

Türkiye’de yurtiçi tasarruf oranları, gelişmekte olan ekonomilerle kıyaslandığında; bu oranın ülkemizde, gelişmekte olan ekonomilerin oldukça gerisinde kaldığı görülmektedir. 2000’li yılların hemen öncesinde Türkiye ve gelişmekte olan ekonomilerin tasarruf oranları neredeyse başa baş noktada yer almasına karşın, 2014 yılında aradaki makasın giderek açıldığını ifade edebiliriz. Türkiye 2014 yılında milli gelirin %14’ü oranında tasarruf ederken, diğer gelişmekte olan ekonomiler ise %32,6 oranında tasarruf gerçekleştirmişlerdir.

Yurtiçi tasarruf oranlarının rekor düzeyde azalarak %12,6 oranında gerçekleştiği 2013 yılında, Türkiye ekonomisinin yaklaşık olarak 65 milyar dolar cari açık vermesi ve cari açığın milli gelire oranının %7,9 seviyesinde tehlike arz edebilecek bir oranda gerçekleşmesi cari açık ve tasarruf oranı arasındaki ilişki açısından oldukça önemli bir veridir.

Diğer bir risk unsuru ise özellikle Türkiye’de tasarruf açığı sorununun, giderek yapısal bir sorun olma ihtimalidir. 2015-2019 dönemine dair IMF’nin Türkiye’de yurtiçi tasarruf oranlarına ilişkin tahmini, ortalama %14 seviyesindedir. Belirtilen dönemdeki oranların yukarı yönlü hareketliliği gerçekleşmediği takdirde, tasarruf açığı sorununun Türkiye’de kronik bir hal alma ihtimali oldukça kuvvetlidir.

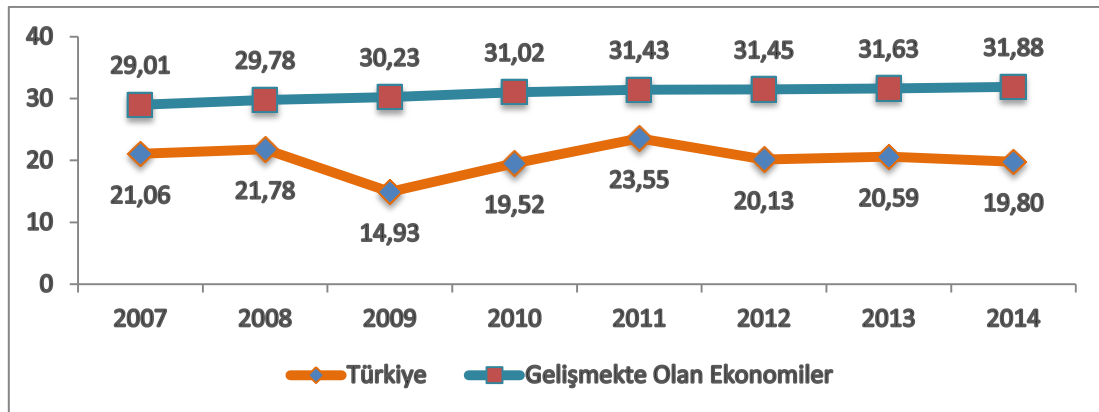
Gelecek 5 yıllık dönem perspektifinde Türkiye’nin yurtiçi tasarruflarını artırması gerekmektedir. Kamu ve özel sektör işbirliğiyle yeni reform paketlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumsal tasarruf bilinci oluşturularak kişisel tasarruflar teşvik edilmelidir. Ulaşımında toplu taşıma kullanımı ve binalarda yalıtım sistemleri uygulamaları yaygınlaştırılmalı, cep telefonlarının sürekli yeni çıkan modellerle değiştirilmesinin önüne geçilmelidir. Yalnızca cep telefonu ithalatının cari açığa etkisinin 5 milyar dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca reel faiz oranlarının, tasarruf getirilerine göre daha yüksek olması insanların tercihlerini etkilemektedir. Bu yüzden reel faiz oranlarının düşürülmesinin bir zorunluluk olduğunu ifade edebiliriz. Diğer yandan iç siyasi güven ve istikrarın yeniden tahsis edilmesi gerektiğini de unutmamalıyız.

Toplam Yatırımlar Arttırılmalıdır

Bir ekonomide tasarruflar, yatırımların kaynağını oluştururlar. Tasarrufların yetersiz kaldığı ekonomilerde yatırımlar, dış kaynak kullanılarak finanse edilir. Yurtdışından ara malı ve yatırım malı ithal edilmesi gerektiği için bu durum özellikle yüksek yatırım projelerinde, ekonomi açısından risk teşkil eder.

Ekonomik büyümeyi tetikleyici unsurlardan birisi olan yatırımların fazla olması, bir ekonominin o denli hızlı büyümesine işaret eder. Aşağıdaki grafik Türkiye ve gelişmekte olan ekonomilerde, toplam yatırımların milli gelire oranını göstermektedir.

Grafik 6. Türkiye’de ve Gelişmekte Olan Ekonomilerde Toplam Yatırım Oranları (% GSYİH)

Kaynak: IMF

2007 yılından bu yana gelişmekte olan ekonomilerin yatırım oranları düzenli olarak artarken, Türkiye’de toplam yatırımların dalgalı bir seyir izlediğini hatta artıştan ziyade bir azalış trendi gösterdiğini görmekteyiz. IMF’nin tahminleri, 2015- 2019 yılları arasında Türkiye’deki yatırımların milli gelire oranının ortalama %20 seviyelerinde gerçekleşeceği yönündedir.

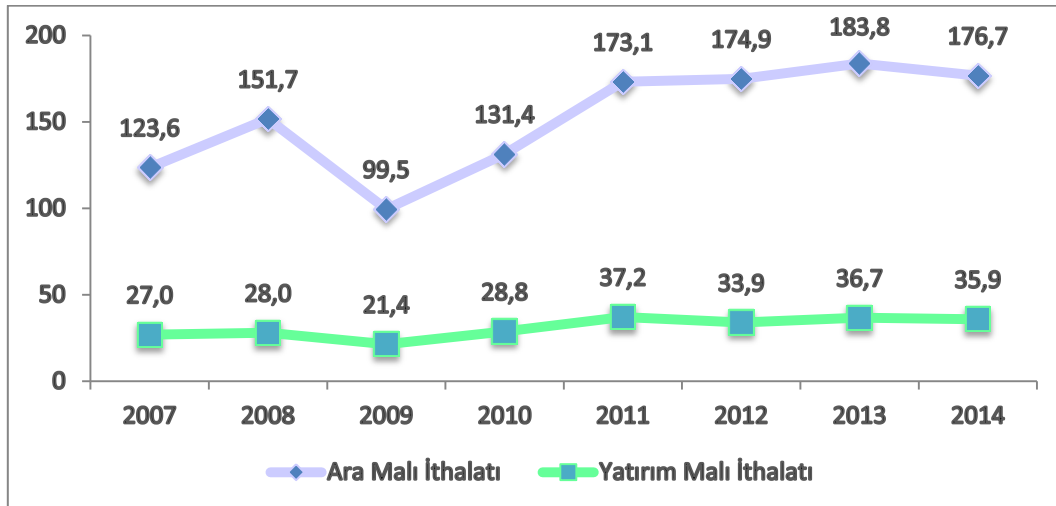
Türkiye, toplam yatırım ve tasarruflarını artırmalıdır. Yatırımların azalması Türkiye’nin ekonomik büyümesini yavaşlatmaktadır. Özellikle kısa vadeli, sıcak para olarak tabir edilen yatırımlardan ziyade istihdam, katma değer ve sermaye yaratacak uzun vadeli doğrudan yabancı yatırımların ülkemize kazandırılması gerekmektedir.

Türkiye Ara Malı İthalatına Bağımlılıktan Kurtulmalıdır

Ülkemizin ithalatının büyük bir çoğunluğunu ara malları oluşturmaktadır. Üretimin artmasıyla birlikte ara malı ithalatı artmakta, dış ticaret dengemiz sarsılmakta bunun sonucunda da cari açık artarak sürdürülebilir büyüme açısından bir risk oluşturmaktadır.

Bu yüzden Türkiye’nin ara malı ithalatına bağımlılıktan bir an önce kurtulması gerekmektedir. İthal ettiği ara malları bir katma değer yaratarak ihraç etmelidir. Eğer ki ihracattan elde ettiği net döviz geliri yeni yapacağı ithalatı karşılamıyorsa; ya ihracat miktarını artırmalı, ya ithal ettiği ara malı yurtiçinde üretmeli, ya ithal ara malına bağımlı yurtiçi üretimi azaltmalı ya da tüketim malı ithalatını azaltmalıdır.

Grafik 7. Türkiye’nin Ara Mal (Hammadde) İthalatı, 2007-2014 (milyar dolar)

Kaynak: TÜİK

Grafik 7’den görüleceği üzere Türkiye’nin ara malı ithalatı, toplam ithalat içerisinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. 2014 yılında gerçekleştirilen 242 milyar dolarlık toplam

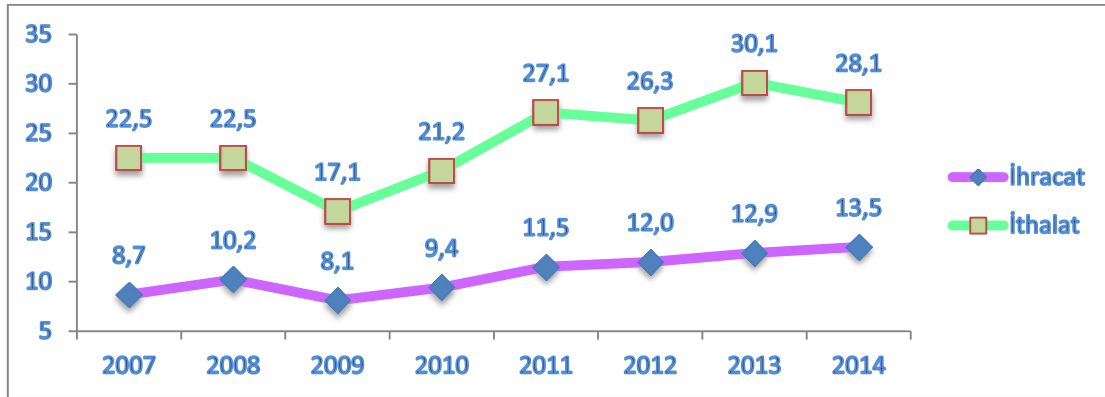
ithalatın %72'sini ara malı ithalatı oluşturmaktadır. 176 milyar dolar düzeyinde gerçekleşen ara malı ithalatına karşılık, 35 milyar dolar düzeyinde de yatırım malı ithalatı gerçekleşmiştir. Böylelikle ara malı ve yatırım malı ithalatı, toplam ithalatın %87'sini oluştururken, %13 oranında yani yaklaşık 30 milyar dolar düzeyinde de tüketim malı ithalatı gerçekleşmiştir.

Bu denli ara malı ithalatının önüne rasyonel kamu politikalarıyla birlikte geçilebilir. Devletimiz, Türkiye'de üretilen, üretilme potansiyeli olan ürün ve ürün gruplarını tespit ederek özel sektöre çeşitli teşvikler sunarak ya da Kamu İktisadi Teşebbüsleri kurarak ara malı üretimini artırmalı, ithalatını ise frenlemelidir.

2023 Vizyonu Kapsamında Belirlenen Makine Sektörü İhracat Hedefi, Gerçekleştirilmelidir

Türkiye makine sektörü, son yıllarda sergilediği performansla Türkiye ekonomisinin ve ihracatının lokomotif sektörlerinden birisi konumuna gelmiştir. 2014 yılında Türkiye toplam ihracatının, ortalama %10'u makine sektöründen karşılanmaktadır. Sektör ihracatının, 2014 yılında ithalatı karşılama oranı ise %48'dir.

Grafik 8. Türkiye'nin Toplam Makine İhracat ve İthalatı (milyar dolar)

Kaynak: Trademap

Özellikle, 2009 yılından bu yana sürekli bir artış içerisinde olan makine sektörü ihracatının, çitayı biraz daha yükseltmesi gerekmektedir. Şöyle ki 2023 vizyonu kapsamında, makine sektörünün 100 milyar dolar ihracat gerçekleştirme, dünyada sektörün ilk 5 ihracatçısından birisi olma ve Türkiye'nin toplam ihracatı içerisinde sektörün payını %20'lere çıkarma hedeflerini mevcut artış ivmesiyle yakalaması imkânsız gözükmektedir. Ancak Türkiye, özellikle makine sektöründeki hedeflerini gerçekleştirebilirse birçok alanda başarı da beraberinde gelecektir. Örneğin 2014 yılında sektör yaklaşık 28 milyar dolarlık bir ithalat gerçekleştirirken, sektörün gerçekleştirdiği ihracat tutarı 13,5 milyar dolardır. Yani sadece

makine sektöründen 2014 yılında Türkiye'nin dış ticaret açığı 14,5 milyar dolardır. Makine sektörünün Türkiye'nin cari açık problemini de ne kadar etkilediği ortadadır.

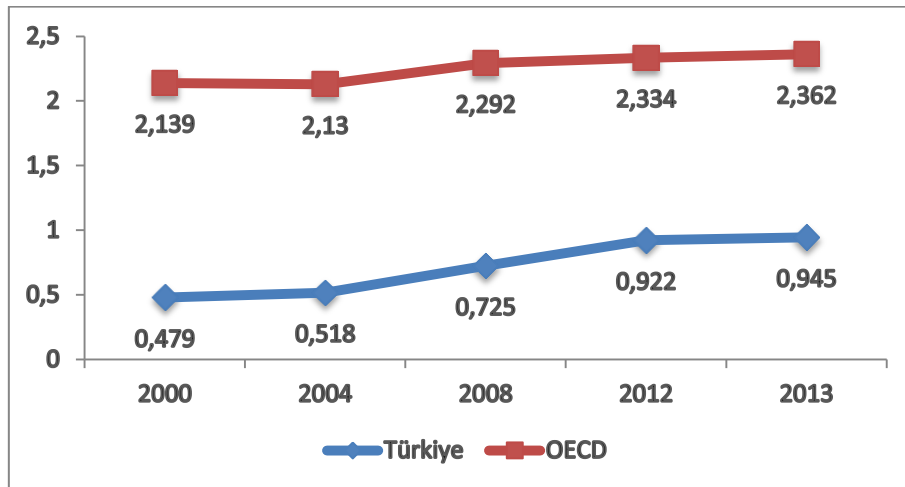
Sektörün 2023 hedeflerini yakalayabilmesi için sektör içerisinde yıllık 5-10 milyar dolar tutarında ihracat yapabilecek büyük ölçekli 5-10 firmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Geriye kalan küçük ölçekli işletmelerin ise kümelenme faaliyetleri çerçevesinde işbirliği ve güç birliği yapmaları gerekmektedir.

Türkiye; Ar-Ge ve Yenilik Temelinde, Katma Değeri Yüksek ve Rekabetçi Bir Üretim Modeli Benimsemelidir

Teknolojinin anlık olarak değiştiği, mal ve hizmetlerin ulusal boyuttan çıkıp küreselleştiği günümüzde, Türkiye'nin dünyada daha rekabetçi bir pozisyon elde edebilmesi için Ar-Ge ve yenilik temelinde bir üretim anlayışını benimsemesi gerekmektedir. Refah ve zenginliğin günümüzdeki en önemli kaynağını oluşturan Ar-Ge ve inovasyon, bu alana öncelik veren ülkelere küresel rekabet açısından avantaj sağlamaktadır.

Aşağıda yer alan grafik, OECD ülkeleri ve Türkiye'nin Ar-Ge harcamalarının milli gelire oranını göstermektedir. Türkiye, 2000 yılından bu yana Ar-Ge harcamalarını düzenli olarak arttırmakla birlikte yine de bu alanda istenilen performansı sergileyememiştir. 2013 yılında Ar-Ge harcamalarının, milli gelire oranının hala %1'in altında olması da bu düşüncüyü desteklemektedir. OECD ülkelerinin ortalamasının 2013 yılında %2,3 seviyesinde gerçekleştiğini göz önünde bulunduracak olursak, Türkiye'nin Ar-Ge harcamalarını en azından ekonomik büyüme performansı bağlamında yürütmesi gerektiğini ifade edebiliriz.

Grafik 9. Ar-Ge Harcamalarının Milli Gelire Oranı (% GSYİH)

Kaynak: OECD

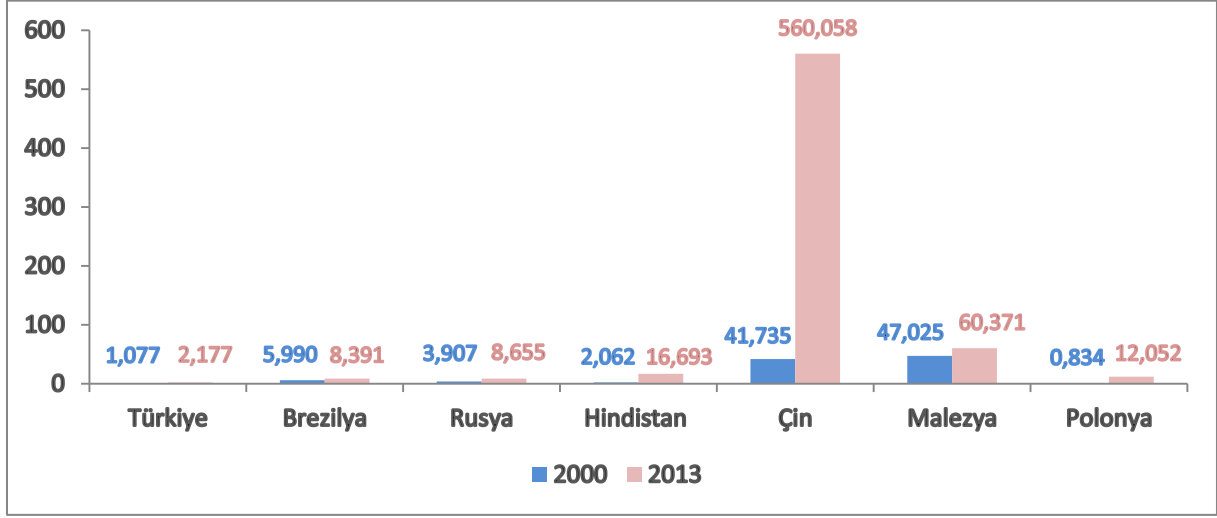
Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum WEF) tarafından yayınlanan “Küresel Rekabet Endeksi Raporu” bizlere çeşitli bileşenlerde önemli bulgular sunmaktadır. 2014-2015 Küresel Rekabet Endeksi inovasyon ve çeşitlilik faktörlerinde, 51. sırada yer alan Türkiye bir önceki yıla göre 4 basamak ilerleme kaydetmiştir. Türkiye yine bu dönemde teknolojiyi benimseyebilme ve bilişim teknolojilerinin kullanımı alt bileşenlerinden oluşan teknolojik altyapı bileşeninde, 58. sıradan 55. sıraya yükselmiştir.

Öte yandan inovasyon kapasitesi, bilimsel araştırma kurumlarının niteliği, şirketler kesiminin Ar-Ge harcamaları, Ar-Ge için üniversite-sanayi işbirliği, ileri teknolojiler için kamunun satın alma politikaları, bilim insanlarının ve mühendislerin varlığı, patentler, fikri mülkiyet haklarının korunması değişkenlerinden oluşan inovasyon bileşeninde, bir önceki yıla göre 6 basamak daha gerileyerek 56. sırada yer almıştır. Bu bileşende meydana gelen gerileme, ülkemiz açısından üzerinde durulup iyi analiz edilmesi gereken bir durumdur.

Bir ekonomide yüksek teknolojik ürünlerin üretilip küresel pazarlarda dolaşması, dış ticaret dengesi ve ödemeler dengesi açısından oldukça hayati niteliktedir. Örneğin enerji ithalatının, Türkiye'nin cari açık probleminin en önemli kalemlerinden birisi olduğunu sıkça ifade etmekteyiz. 2014 yılında Türkiye, 55 milyar dolar düzeyinde enerji ithalatı gerçekleştirirken gelişmekte olan ekonomilerden Güney Kore ise 175 milyar dolar civarında enerji ithal etmiştir. Enerjide dışa bağımlılığı % 90 seviyelerinin üzerinde olan Güney Kore, tüm bunlara rağmen 2014 yılında 90 milyar dolar civarında cari fazla vermiştir. O halde Güney Kore'nin enerji benzeri ithal girdileri kullanarak yüksek katma değeri olan ürünler üretilip bunları ihraç etmesi Türkiye ile aralarındaki temel farkı göstermektedir. Ülkemiz ise ithal girdilerini katma değeri daha düşük çıktılara dönüştürebilmekte ve imalat sanayii ağırlıklı olarak montajlamaya dayanmaktadır.

Aşağıda yer alan grafikte Türkiye ve gelişmekte olan ekonomilerin yüksek teknolojik ürün ihracatları yer almaktadır. Türkiye 2000 ve 2013 yılları arasında 13 yıl boyunca neredeyse 1 milyar dolar düzeyinde yüksek teknolojik ürün ihracatını artırabilirken, rakipleri ise bu konuda daha başarılı veriler ortaya koymaktadır. Çin, 2000 yılında 41 milyar dolar olan yüksek teknolojik ürün ihracatını yaklaşık 13,5 kat arttırarak 560 milyar dolar seviyesine yükseltmiştir. Hindistan da bu alanda başarılı performans sergileyen ülkelerden diğer biridir. 2000 yılında yaklaşık 2 milyar dolar olan yüksek teknolojik ürün ihracatını 8 kat arttırarak 2013 yılında 16 milyar dolar seviyelerine çekmeyi başarmıştır. Avrupa Birliği ülkeleri içerisinde son yıllarda başarılı çıkışlarıyla adından sıkça söz ettiren Polonya da, yüksek katma değeri olan ürün ve ürün gruplarını küresel piyasalara sunmaktadır. 2000 yılında 834 milyon dolar seviyesinde olan yüksek teknolojik ürün ihracatı, 2013 yılında yaklaşık 15 kat artarak 12 milyar doların üzerinde gerçekleşmiştir.

Grafik 10. Seçilmiş Ülkelerin Yüksek Teknolojik Ürün İhracatı (milyar dolar)

Kaynak: Dünya Bankası

“Yerli Otomobil” üretimi bir an önce hayata geçirilmelidir. Otomotiv yan sanayi sektöründe dünyanın en önemli ihracatçılarından birisi olan Türkiye, hazır otomobilde ithalat bağımlısı bir ülkedir. Ülkemizde her 100 otomotivden 78’i ithal edilmektedir.

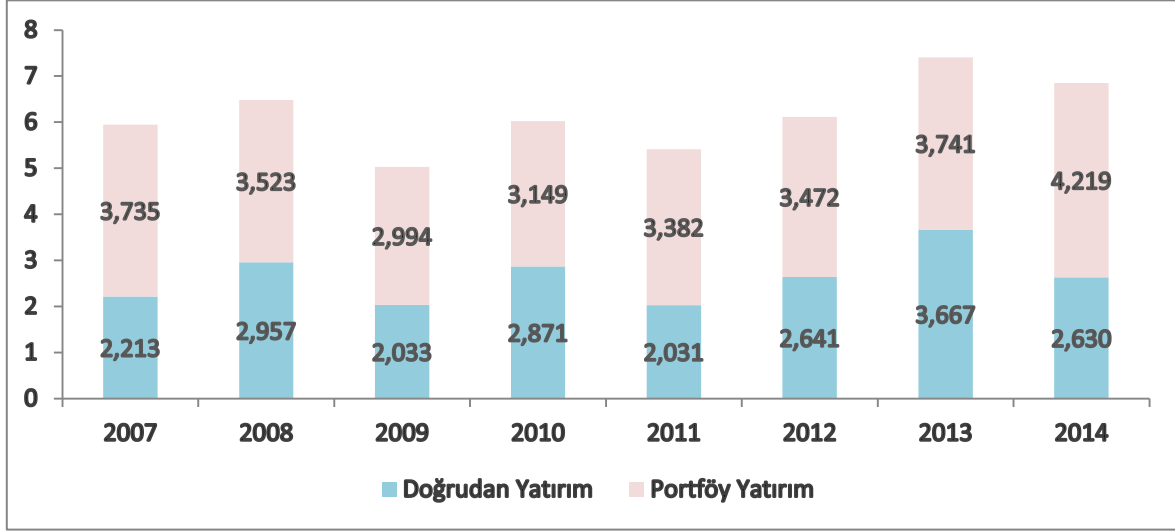
Ar-Ge ve inovasyon temelinde yeni bir stratejik dönüşüm hamlesi gerçekleştirilmelidir. Girişimcilik faaliyetleri daha yüksek oranlarda desteklenmelidir. Hatta kamu teşvik ve destekleri en baştan revize edilmelidir. Türkiye’nin üretme potansiyeli olan ürünlerin envanter çalışması yapılmalıdır. Yeni teknolojik ürünlerin üretimiyle birlikte taklit üretim de benimsenmelidir. Küreselde Çin’in bu konudaki başarısı ortadır. Dünyada uzun yıllar boyunca taklit üretim gerçekleştirmekle suçlanan Çin, son yıllarda bilişim ve teknoloji alanında kendi markalarıyla birlikte kendi ürünlerini üretmektedir.

Türkiye Sermaye Birikimi Modelini Değiştirmelidir

Türkiye, yurtdışından sermaye girişi odaklı yüksek reel faize dayalı bir sermaye birikim modelinden vazgeçerek, gerçek yatırım ve üretim temelinde bir sermaye birikim modeli oluşturmalıdır. Finansal hareketlilikler, devlet tarafından daha çok kontrol altına alınmalı, gerektiğinde sınırlandırılmalı ya da yasaklanmalıdır.

Diğer yandan spekülasyon hareketlerinden çıkar sağlayan sermaye sahiplerinin ülkemiz ekonomisine verdiği zarar ortadadır. Yurtdışında yaşayan kişilerin ülkemizde gerçekleştirdiği doğrudan yatırımlar ve portföy yatırımlarının kar transferlerini inceleyecek olursak;

Grafik 11. Türkiye'nin 2007-2014 Yılları Arası Kaynak Transferi

Kaynak: Merkez Bankası, Dünya Gazetesi

Yukarıda yer alan grafik göstermektedir ki yabancılar ülkemizde katma değeri olan ve istihdam yaratan doğrudan yatırımlar yerine, sıcak para olarak adlandırılan portföy yatırımlara yönelmektedirler.

Yabancıların, 2007-2014 yılları arasında Türkiye'deki doğrudan yatırımlarından elde ettikleri karların transferi 21 milyar dolar civarındadır. 2013 yılında 3,6 milyar dolar düzeyinde doğrudan yatırım kar transferi gerçekleşirken, 2014 yılında 2,6 milyar dolar tutarında kar transferi gerçekleşmiştir.

Yine 2007-2014 yılları arasında yabancıların portföy yatırımlardan elde ederek ülkelerine aktardıkları kaynakların toplamı 28 milyar doları aşmıştır. Yabancıların ülkelere aktardıkları portföy yatırım geliri 2014 yılında 4,2 milyar dolar civarında gerçekleşirken 2013 yılına göre artış göstermiştir.

Böylelikle yabancıların 2007-2014 yılları arasında Türkiye'den doğrudan yatırım ve portföy yatırımlardan elde ederek ülkelere aktardıkları kaynakların toplamı 50 milyar doları bulmaktadır. Kısacası yurtdışında yaşayan kişilerin ülkemizde gerçekleştirdiği doğrudan yatırımlar ve portföy yatırımlarının kar transferleri, Türkiye'nin cari açığına zarar vermektedir.

SONUÇ

1980'li yıllardan sonra finans ve dış ticarete uygulanan serbestleşme politikaları, Türkiye ve dünya ekonomisi arasındaki etkileşimi artırmış, ekonomideki kırılğanlıklar daha da hissedilir bir boyut almıştır. 1980, 1987 ve 1994 ekonomik krizleri ile birlikte, her yedi yılda bir krize maruz kalan Türkiye ekonomisi, 2001 yılında da geleneği bozmuş yeni yüzyıla ekonomik krizle başlamıştır. 2001 yılında meydana gelen ekonomik kriz, Türkiye'nin o döneme kadar yaşadığı en şiddetli ekonomik krizlerden birisi olmuş, %9,5 seviyesindeki ekonomik daralma, 1945 yılından o güne kadar kaydedilen en kötü büyüme performansı olmuştur. 2002 yılından itibaren ekonomik ve siyasi istikrarla birlikte Türkiye birçok alanda reformlaşma hareketi içerisine girişmiş, sonucunda ise güçlü ekonomik performanslar ortaya koymaya başlamıştır. Bu yapısal reformların ilk meyvesini, 2008 ekonomik krizinin tüm dünyayı salladığı dönemlerde, krizden en az etkilenen ülkelerden bir tanesi olarak almıştır. Akabinde 2011 yılında Cumhuriyet tarihinde ilk kez, 2023 stratejik hedefleri olarak bilinen ekonomik, sosyal ve siyasi hedefler açıklanmış özel sektörün üretme gücü ve arzusunu, dev kamu yatırımları ve yabancı yatırımlar desteklemiş, Türkiye yeni bir kalkınma hamlesi içerisine girişmiştir. Ancak ekonomideki istikrar ve iyimser tablo, özellikle son yıllarda ülke içerisinde yaşanan ve jeopolitik unsurlardan kaynaklı eylemlerle sekteye uğratılmaya çalışılmıştır. Ekonomiden ziyade ülke gündemi eylem, seçim ve kaotik ortam oluşturulma çabalarıyla meşgul edilmeye çalışılmıştır.

Kısacası son birkaç yıldır ülkemizde olumsuz bir hava oluşturmaya çalışanlara Türkiye, ekonomik istikrarını yeniden ortaya koyarak cevap vermelidir. Bu bağlamda ülke olarak ekonomide farklı hedef arayışı içerisine girmekten ziyade, 2023 hedefleri er ya da geç realize edilmelidir. Yüksek katma değerle teknolojik ürünler üreten, nitelikli istihdam alanları oluşturan, enerjide dışa bağımlılığını azaltarak alternatif kaynakları verimli bir şekilde kullanan Türkiye modeli oluşturulmalıdır. Son yıllarda milli gururumuz haline gelen savunma sanayi yatırımlarının yerli otomobil ve yüksek teknolojik ürün üretimleriyle desteklendiği bir kalkınma anlayışı benimsenmelidir.

Son olarak Türkiye'de siyasi istikrarın yeniden tahsis edilerek, ekonomideki reform hareketlerinin devamı sağlanmalıdır. İç siyasi çekişmeler bir tarafa bırakılarak milli kalkınma hamleleri, toplumsal uzlaşa içerisinde atılmalıdır.